UDK 004.032.26 **ISSN 0554-6397**

IZDAVAČ:

UDRUGA ZA PROUČAVANJE I RAZVOJ POMORSTVA

PUBLISHER:

ASSOCIATION FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT OF MARITIME INDUSTRIES

POMORSKI ZBORNIK	Posebno izdanje	STR. 433
JOURNAL OF MARITIME & TRANSPORTATION SCIENCES	Special edition	PAGES 433

RIJEKA, 2026.

MUZEJ BETINSKE DRVENE BRODOGRADNJE
BETINA MUSEUM OF WOODEN SHIPBUILDING

HRVATSKI POMORSKI MUZEJ SPLIT
CROATIAN MARITIME MUSEUM SPLIT

KOORDINACIJA UDRUGA ZA OČUVANJE I REVITALIZACIJU POMORSKE, RIBARSKE I BRODOGRAĐEVNE BAŠTINE KVARNERA I ISTRE
COORDINATION OF ASSOCIATIONS FOR THE PRESERVATION AND REVITALISATION OF MARITIME, FISHING AND SHIPBUILDING HERITAGE OF KVARNER AND ISTRIA

POMORSKI I POVIJESNI MUZEJ HRVATSKOG PRIMORJA RIJEKA
MARITIME AND HISTORY MUSEUM OF THE CROATIAN LITTORAL RIJEKA

u suradnji s
in cooperation with

OPĆINOM TISNO
MUNICIPALITY TISNO

TURISTIČKOM ZAJEDNICOM ŠIBENSKO – KNINSKE ŽUPANIJE
ŠIBENIK-KNIN COUNTY TOURIST BOARD

ŠIBENSKO – KNINSKOM ŽUPANIJOM
ŠIBENIK-KNIN COUNTY

UDRUGAMA BETINSKA GAJETA 1740 I LATINSKO IDRO
ASSOCIATIONS BETINA GAJETA 1740 AND LATINSKO IDRO

POMORSKIM FAKULTETOM SVEUČILIŠTA U RIJECI
FACULTY OF MARITIME STUDIES, UNIVERSITY OF RIJEKA

SEKCIJOM ZA HRVATSKU POMORSKU BAŠTINU ZNANSTVENOG VIJEĆA ZA POMORSTVO HAZU
SECTION FOR CROATIAN MARITIME HERITAGE OF THE SCIENTIFIC COUNCIL FOR MARITIME AFFAIRS OF THE CROATIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

Druga konferencija o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske

povodom

10 godina rada i djelovanja Muzeja betinske drvene brodogradnje

Betina, 26. – 27. rujna 2025.; Murter, 28. rujna 2025.

Muzej betinske drvene brodogradnje

Second Conference on the Preservation and Interpretation of Croatia's Maritime Heritage

on the occasion of

10 years of work and activity of the Betina Museum of Wooden Shipbuilding

Betina, 26 – 27 September 2025; Murter, 28 September 2025

Betina Museum of Wooden Shipbuilding

Zbornik radova

Conference Proceedings

Rijeka, 2026.

Za nakladnika – *For publisher*
izv. prof. dr. sc. Siniša Vilke

Glavni urednik – *Editor-in-chief*
izv. prof. dr. sc. Siniša Vilke

Gosti urednici – *Guest editors*
doc. dr. sc. Tea Perinčić
doc. dr. sc. Jakov Karmelić
prof. dr. sc. Robert Mohović

Recenzenti – *Reviewers*
doc. dr. sc. Tea Perinčić
doc. dr. sc. Jakov Karmelić
prof. dr. sc. Robert Mohović

Lektura – *Language editing*
mr. sc. Orietta Lubiana

Prijevod na engleski jezik – *Translation into English*
doc. dr. sc. Jana Kegalj

Redaktura – *Redacting*
Tea Perinčić, Robert Mohović, Jakov Karmelić

Korektura – *Correction*
Orietta Lubiana, Jana Kegalj, Robert Mohović, Jakov Karmelić, Tea Perinčić

Koordinacija realizacije izdanja – *Coordination of the release*
Mirela Bilić, mag. turism. cult.
Kate Šikić Čubrić, mag. ethnol.
Sandra Barešin, mag. ethnol.

Grafičko oblikovanje, prijelom i tisak – *Lay-out, graphic design and print*
Tiskara i grafika Viškovo d.o.o.

Naklada – *Issue*
150 primjeraka – 150 copies

Organizatori Druge konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske i inicijatori tiskanja posebnog izdanja Pomorskog zbornika:
Muzej betinske drvene brodogradnje
Hrvatski pomorski muzej Split
Koordinacija udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre
Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

Organizacijski odbor: Kate Šikić Čubrić, Mirela Bilić, Ljubomir Radić, Robert Mohović, Tea Perinčić

Organizers of the Second Conference on the Preservation and Interpretation of Croatia's Maritime Heritage and initiators of a special edition of the Journal of Maritime and Transportation Sciences:
Betina Museum of Wooden Shipbuilding
Croatian Maritime Museum Split
Coordination of Associations for the Preservation and Revitalization of the Maritime, Fishing and Shipbuilding Heritage of Kvarner and Istria
Maritime and History Museum of the Croatian Littoral Rijeka

Organizing Committee: Kate Šikić Čubrić, Mirela Bilić, Ljubomir Radić, Robert Mohović, Tea Perinčić

pomorski zbornik

Journal of Maritime & Transportation Sciences

POSEBNO IZDANJE

RIJEKA, 2026.

UREDNIŠTVO POMORSKOG ZBORNIKA

Glavni urednik:
dr. sc. Siniša Vilke, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska

dr. sc. Nikolai Atanasov Velikov, N. Y. Vaptsarov pomorska akademija, Fakultet za navigaciju, Bugarska
dr. sc. Mate Barić, Sveučilište u Zadru, Odjel za pomorstvo, Hrvatska
dr. sc. Željko Bartulović, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Hrvatska
dr. sc. David Brčić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Jasmin Ćelić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Borna Debelić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Aleksandra Deluka-Tibljaš, Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Julijan Dobrinić, Sveučilište u Rijeci, Tehnički fakultet, Hrvatska
dr. sc. Daniela Gračan, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija, Hrvatska
dr. sc. Ana Gundić, Sveučilište u Zadru, Odjel za pomorstvo, Hrvatska
dr. sc. Jana Kegalj, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Rob Konings, Delft Tehnološko sveučilište, Nizozemska
dr. sc. Ljudevit Krpan, Primorsko-goranska županija, Hrvatska
dr. sc. Livia Maglić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Lovro Maglić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Vladislav Maraš, Sveučilište u Beogradu, Saobraćajni fakultet, Srbija
dr. sc. Marinko Maslarić, Sveučilište u Novom Sadu, Fakultet za tehničke znanosti, Srbija
dr. sc. Tin Matulja, Sveučilište u Rijeci, Tehnički fakultet, Hrvatska
dr. sc. Vedran Mrzljak, Sveučilište u Rijeci, Tehnički fakultet, Hrvatska
dr. sc. Emanuela Nan, Sveučilište u Genovi, Odjel za civilno, kemijsko i ekološko inženjerstvo, Italija
dr. sc. Joško Parunov, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet strojarstva i brodogradnje, Hrvatska
dr. sc. Helga Pavlić Skender, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Snežana Tadić, Sveučilište u Beogradu, Saobraćajni fakultet, Srbija
dr. sc. Edvard Tijan, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Elen Twrdy, Sveučilište u Ljubljani, Fakultet za pomorstvo i promet Portorož, Slovenija
dr. sc. Maja Uran Maravić, Sveučilište Primorska, Fakultet za turizam, Slovenija
dr. sc. Goran Vojković, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet prometnih znanosti, Hrvatska
dr. sc. Albert Zamarin, Sveučilište u Rijeci, Tehnički fakultet, Hrvatska
dr. sc. Srđan Žuškin, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Mohamed El Kalla, Arapska akademija za znanost, tehnologiju i pomorski promet, Egipat

IZDAVAČ:

UDRUGA ZA PROUČAVANJE I RAZVOJ POMORSTVA
Adresa: Studentska 2, 51000 Rijeka, Hrvatska
Telefon: +385 (0)91 443 4475
E-mail: udruga.pomorstvo@gmail.com

SUIZDAVAČI:

POMORSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI
Adresa: Studentska 2, 51000 Rijeka, Hrvatska
Telefon: +385 (0)51 338 411
E-mail: dekanat@pfri.uniri.hr

MUZEJ BETINSKE DRVENE BRODOGRADNJE
Adresa: Vladimira Nazora 7, 22244 Betina, Hrvatska
Telefon: +385 (0)22 434 105
E-mail: muzej@mbdb.hr

Priprema i tiskanje posebnog izdanja Pomorskog zbornika ostvareno je sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

PREDSJEDNIŠTVO UDRUGE ZA PROUČAVANJE I RAZVOJ POMORSTVA

Predsjednik:
dr. sc. Borna Debelić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska

Članovi Predsjedništva:
Adrijana Agatić, mag. ing. log., Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Toni Bielić, Sveučilište u Zadru, Pomorski odjel, Hrvatska
dr. sc. David Brčić, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Andrea Russo, Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Julijan Dobrinić, Sveučilište u Rijeci, Tehnički fakultet, Hrvatska
dr. sc. Siniša Vilke, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Borna Debelić Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska

Članovi Nadzornog odbora:
Loris Rak, dipl. iur., Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Biserka Rukavina, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Hrvatska
dr. sc. Jakov Karmelić

Radovi objavljeni u Pomorskom zborniku uvrštavaju se u sljedeće baze podataka:

ASFA (CSA) Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts
TRID – the TRIS and ITRD database
EBSCO Academic Search Complete
PROQUEST - Natural Science Collection, SciTech Collection, Technology Collection Ulrich's Intl Periodicals Directory
News of New Electronic Journals
ZDB - Zeitschriftendatenbank
PROQUEST-ZDB – Zeitschriftendatenbank
Worldcat Libraries
HRČAK

Klasifikaciju UDK izradila Sveučilišna knjižnica Sveučilišta u Rijeci.

Autor: Daniel Bašić
Izvor: fototeka Muzeja betinske drvene brodogradnje

UDK 004.032.26 ISSN 0554-6397

POMORSKI ZBORNIK

Posebno izdanje Str. 1 - 433 Rijeka, 2026.

SADRŽAJ

Uvodna riječ – glavni urednik Pomorskog zbornika 13
Uvodna riječ – gosti urednici 15

Potreba uspostave obrazovnog programa za brodograditelje u drvu 21
Kate ŠIKIĆ ČUBRIĆ
Izazovi prijenosa znanja: tradicijska brodogradnja u drvu i potreba za uspostavom obrazovnog programa 23
Deklaracija o potrebi uspostave obrazovnog programa za brodograditelje u drvu (usvojena na 2. konferenciji o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske, Betina, 26.–27. rujna 2025.) 37

Od teorije prema praksi u očuvanju i interpretaciji pomorske baštine 41
Iva VALIDŽIJA
Osnivanje muzeja pomorske baštine Hrvatske pri Ministarstvu kulture i medija...43
Jadran KALE
Civilno društvo, režim zaštite i pomorska baština 49

Novi postavi i prva predstavljanja 63
Ana KAZNAČIĆ SKURIĆ
Pomorski muzej u Dubrovniku - osam desetljeća u službi očuvanja i promicanja dubrovačke pomorske baštine 65
Tomislav RAŽNJEVIĆ
Interpretacijski centar „Blago potopljenog broda“ u Biogradu na Moru 83
Nika COHEN
Edukativno-prezentacijski centar za podvodnu arheologiju sv. Nikola u Zadru - mjesto gdje se drevne priče stapaju u suvremeni postav 95
Robert BILIĆ, Niky JURICA, Milena MIČIĆ
Pomorska zbirka Gallerion - Aquarium Pula 107

Belma DŽOMBA
Interpretacijski centar Kuća kostrenskih pomoraca: model suvremene interpretacije pomorske baštine 121
Kate ŠIKIĆ ČUBRIĆ
Interpretacijski centar Brodogradilišta Filipi u Sukošanu: muzeološki koncept i izvedbeno rješenje 129

Različiti pristupi baštini i iskustva u radu 139
Jakov LOVRIĆ
Jedra koja žive - Udruga Latinsko idro 141
Marijana DLAČIĆ
Pristup posjetiteljima – kada nedostaci postaju prednost 151
Nives GIURICIN
Ekomuzej-Ecomuseo „Batana“ kao referentna točka kulturnog identiteta Rovinja-Rovigno 161
Željko SKOMERŠIĆ
Interpretacijski centar pomorske baštine otoka Krka 179
Sunčana DEŽJOT
Projekt *U svjetlu i sjeni - način života na svjetioniku Savudrija* 185
Anđelo MIKLIĆ
Poduzetnički modeli u funkciji očuvanja i interpretacije pomorske baštine - primjer koncepta Mvsevm u Visu 201
Dino BULJAT
Tradicionalne brodice kao vanjski postavi maritimnih centara - prioritet ili problem?
Primjer Interpretacijskog centra maritimne baštine DUBoak - Malinska 209
Damir KRSTINIĆ
Udruga Lantina Vrboska - Pomorska baština u suvremenom društvu 223
Dinko FORETIĆ
Projekt izrade jedinstvenog registra drvenih tradicijskih brodova 237
Mirna VULIN, Marija KRNČEVIĆ RAK
Nekom svakodnevica - drugom kulturno blago:
Zaštita hodočašća Gospi od Kapelice u Rogoznici 243
Plamenko BAVČEVIĆ
Promocija hrvatske maritimne baštine u inozemstvu (1998. - 2025.) 257
Joško BOŽANIĆ
Svićor – halijeutički antroponimikon Komiže 20. stoljeća 273

Tradicijski brodovi – valorizacija 297
Pino VOJKOVIĆ
Tradicijski brod kao ponuda u turizmu 299
Mirela BILIĆ
Zaplovi u gajeti - muzejska gajeta u edukaciji i turizmu 307
Edit ZADKOVIĆ
Revitalizacija tradicijske barke kao model interpretacije pomorske baštine: projekt „Madonnina Boat Opatija“ 323
Paolo TIČINA
Revitalizacija gajete *Slavica*: tradicijski brod u službi zaštite pomorske baštine.....333

Izvornost, edukacija i inovacija u pomorskoj baštini 343
Branka TEKLIĆ
Uloga Hrvatskog pomorskog muzeja Split i muzejske edukacije u očuvanju hrvatske pomorske baštine.....345
Miro CVITKOVIĆ
Sustav za edukaciju i očuvanje nematerijalne baštine „Ofalkono gajeta - falkuša: od kolumbe do idra“ 355
Jakov KARMELIĆ
Radionice pomorske baštine u funkciji prenošenja znanja i vještina.....369
Marinka FRŽOP
Utjecaj tradicijskih regata na drvenu brodogradnju 385
Robert MOHOVIĆ
Nužnost zadržavanja izvornosti pri obnovi i opremanju tradicijskih brodica.....403

Kulturna dobra pomorske baštine upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske 425

Karta hrvatske obale Jadrana s ustanovama, centrima prezentacije i zbirkama pomorske baštine.....429

Uvodna riječ – glavni urednik Pomorskog zbornika

Štovani čitatelji, cijenjeni suradnici i dragi prijatelji pomorstva i prometa,

izdavanjem posebnog izdanja *Pomorskog zbornika*, koje sadrži radove s 2. konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske, nastavljamo prošlogodišnju suradnju na temama koje su od izuzetnog značaja za revitalizaciju i promicanje naše pomorske tradicije i nasljeđa.

Pomorski zbornik izlazi u kontinuitetu već šezdeset i četiri godine, objavljujući znanstvene i stručne članke iz područja pomorstva i prometa. Glavni cilj Saveza društava za proučavanje i unaprjeđenje pomorstva, koji od 2015. godine djeluje pod nazivom Udruga za proučavanje i razvoj pomorstva, kao izdavača časopisa od samih je početaka bio proučavanje, promicanje i unaprjeđenje pomorstva.

Predsjedništvo društva i uredništvo *Pomorskog zbornika* činili su eminentni znanstvenici. Urednici *Pomorskog zbornika* bili su akademici Grga Novak i Vladislav Brajković, profesor Vjekoslav Maštrović i drugi.

Savez društava za proučavanje i unaprjeđenje pomorstva je pored sjedišta u Rijeci imao i odjele u Piranu, Zadru, Šibeniku, Splitu, Dubrovniku, Zagrebu, Kotoru, Beogradu, Ljubljani i Sarajevu. Rad Društva u bivšoj državi odvijao se kroz devet znanstveno-stručnih odjela: „Ekonomika pomorstva" u Rijeci, „Pomorska povijest i arheologija" u Zadru, „Pomorsko-tehničke znanosti" u Rijeci, „Pomorsko pravo" u Zagrebu, „Pomorsko-nautičke znanosti" u Splitu, „Prirodne znanosti" u Splitu, „Pomorska književnost i jezik" u Zagrebu, „Likovna umjetnost, glazba i etnologija primorskog pojasa" u Zagrebu te „Pomorska medicina" u Splitu.

Društvo je raspolagalo značajnom administrativnom infrastrukturom te je, uz pomoć svojih odjela, organiziralo tematske znanstvene i stručne konferencije, s kojih su u *Pomorskom zborniku* objavljivana održana izlaganja te znanstveni i stručni članci. Tijekom niza desetljeća Društvo je aktivno promicalo pomorstvo, pri čemu je njegova uloga u promicanju „jadranske orijentacije Hrvatske" od iznimnog značaja.

Glavna aktivnost Udruge, kako u prošlosti tako i danas, jest izdavanje *Pomorskog zbornika*, koji je tijekom niza desetljeća bio stjecište hrvatske pomorske struke i znanosti. Tisuće stranica tiskanih tijekom više od šest desetljeća, koje su ispisali eminentni suradnici iz znanosti i kulture, svjedoče o znanstvenom istraživanju pomorstva i potvrđuju vrijednost hrvatskog pomorskog nakladništva. Od početka izlaženja *Pomorski zbornik* je objavljivao znanstvene i stručne radove, njegujući jadransku pomorsku povijesnu baštinu Hrvatske te je djelovao u cilju valorizacije pomorske orijentacije i razvijanja Hrvatske kao pomorske zemlje. *Pomorski* predstavlja nezaobilazno pomorsko stručno i kulturno dobro, i jedna je od temeljnih vrijednosti hrvatske pomorske misli i tradicije.

Osobito me veseli nastavak suradnje s organizatorima i sudionicima konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine. Izdavanjem ovog posebnog izdanja omogućili smo objavu članaka koji svjedoče o promišljanju muzeoloških i interpretacijskih aspekata hrvatske pomorske baštine značajnih za našu pomorsku tradiciju i nasljeđe.

Zahvaljujem kolegama Tei Perinčić, Jakovu Karmeliću i Robertu Mohoviću te se radujem suradnji na sljedećim konferencijama posvećenima očuvanju i interpretaciji pomorske baštine.

Glavni urednik *Pomorskog zbornika* - Siniša Vilke

Uvodna riječ – gosti urednici

U Betini je 26. i 27. rujna 2025. održana 2. konferencija o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske[1] u suorganizaciji Muzeja betinske drvene brodogradnje, Hrvatskog pomorskog muzeja Split, Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka i Koordinacije udruga Tradicijska jedra Kvarnera i Istre. Skup je realiziran uz potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Općine Tisno, Šibensko-kninske županije i Turističke zajednice Šibensko-kninske županije. Održavanje Konferencije podržali su i Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci te Sekcija za hrvatsku pomorsku baštinu Znanstvenog vijeća za pomorstvo HAZU.

Konferencija se afirmirala kao jedan od rijetkih stručnih skupova u Hrvatskoj usmjerenih na sustavno promišljanje muzeoloških i interpretacijskih aspekata pomorske baštine. Ovakvi skupovi postaju važna platforma za očuvanje pomorske baštine u okviru koje se promišlja odnos muzeja prema zajednici, materijalnoj i nematerijalnoj baštini te redefinira njihova društvena uloga. Konferencija je održana uz aktivno sudjelovanje udruga *Betinska gajeta 1740* i *Latinsko idro Murter – Kornati*, pri čemu je dio programa održan u susjednom Murteru u okviru manifestacije *Dani Latinskog idra*. Upravo je predsjednik udruge *Latinsko idro*, Jakov Lovrić, održao uvodno predavanje „Od regate do manifestacije: priča o Latinskom idru“, kojim je započeo izlagački dio Konferencije. Na Konferenciji je sudjelovalo trideset i osam izlagača iz svih dijelova Hrvatske, od Umaga do Dubrovnika, koji su kroz sedam tematskih blokova otvorili ključna pitanja vezana uz pomorsku baštinu: muzeološke i interpretacijske prakse, očuvanje i valorizacija tradicijskih brodova, prijenos vještina na mlađe generacije te izazovi financiranja i institucionalne podrške.

Prva izlaganja bila su posvećena ulozi muzeja i interpretacijskih centara, novootvorenim postavima i prvim predstavljanjima u okviru Konferencije. Posebno je istaknuta potreba da takve institucije ne budu tek čuvari građe, već aktivni posrednici između zajednice i njezine baštine – živa mjesta interpretacije koja ne samo da čuvaju predmete, već i stvaraju nova značenja.

Uvodno predavanje u okviru sesije održala je Iva Validžija iz Muzejskog dokumentacijskog centra na temu osnivanja muzeja i uloge Vijeća za matičnu djelatnost. Izlaganja su nastavljena predstavljanjem novih postava i projekata: Tomislav Ražnjević predstavio je Interpretacijski centar „Blago potopljenog broda u Biogradu“, Katarina Gregov „Hrvatski centar koralja Zlarin“, a Nika Cohen postav Međunarodnog centra

[1] Gosti urednici ovoga Zbornika u pripremi uvodnog teksta oslanjaju se na već objavljeni osvrt na održanu 2. konferenciju o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske autorica Mirele Bilić i Kate Šikić Čubrić iz Muzeja betinske drvene brodogradnje, objavljen u časopisu Informatica Museologica, 56/2025, 215–217.

za podvodnu arheologiju u Zadru. Milena Mičić prezentirala je pomorsku zbirku „Gallerion“ u okviru Aquariuma u Puli, dok su Ljubo Zrilić i Marko Barišić predstavili projekt budućeg interpretacijskog centra „Brodogradilište Filipi“ u Sukošanu.

Ova su izlaganja potvrdila da suvremeni pomorski muzeji sve više usvajaju participativne i iskustvene pristupe interpretaciji. Uloga kustosa i interpretatora pritom se sve više pomiče od stručnog čuvara baštine prema aktivnom posredniku između zajednice i baštine, u skladu sa suvremenim pristupima društveno angažirane muzeologije.

U drugoj izlagačkoj sesiji naglasak je stavljen na dokumentiranje baštine kroz upravljanje pomorskim zbirkama, istraživanje i restauraciju. Izlaganje na temu uloge civilnog društva u okviru zaštite pomorske baštine imao je Jadran Kale iz Muzeja grada Šibenika i Sveučilišta u Zadru. Ana Kaznačić Skurić predstavila je Pomorski muzej u Dubrovniku, a kolega Željko Ćatić upoznao je okupljene s aktualnim stanjem tradicijskih brodova na dubrovačkom području. O pomorskoj baštini otoka Krka govorio je Željko Skomeršić iz Interpretacijskog centra pomorske baštine otoka Krka, otvorenog 2018. u sklopu projekta Mala barka 2. U ovoj se sesiji doznalo više o privatnoj inicijativi zahvaljujući kojoj je nastala pomorska zbirka Anđela Miklića na otoku Visu. Sesiju je zaključilo izlaganje Vladimira Kusika iz Arheološkog muzeja Zadar i Anite Jelić iz Međunarodnog centra za podvodnu arheologiju u Zadru o povijesti istraživanja, dokumentiranja i restauriranja *condure croatice*.

Ova je sesija otvorila pitanje o tome kako privatne inicijative, civilne udruge i institucije mogu zajednički djelovati u dokumentiranju i interpretaciji pomorske baštine. Takve suradnje i partnerstva, utemeljena na dijeljenju znanja i iskustava, jedna su od ključnih područja razvoja suvremene muzeologije koja ne samo da doprinose očuvanju, već i obogaćuju način na koji se baština tumači i prenosi javnosti.

Na tu se temu nadovezala i sljedeća sesija, *Različiti pristupi baštini*, koja je kroz primjere muzeja, ekomuzeja i udruga pokazala koliko su danas raznoliki i kreativni načini interpretacije maritimne baštine diljem Hrvatske. Predstavljeni su projekti muzeja, ekomuzeja i udruga od Umaga do Orebića. Sesiju je otvorila Sunčana Dežjot iz Muzeja grada Umaga izlaganjem o svjetioniku Savudrija, svjetioničarskom zanimanju i načinu rada i života na svjetioniku. Izlaganja su se nastavila predstavljanjem udruge *Hrvatski drveni brodovi* kroz izlaganje Dinka Foretića, a osobito je zanimljiv bio video vodič Pomorskog muzeja Orebić, koji posjetitelje vodi kroz stalni postav muzeja pod vodstvom Milene Grego Njakara. Pomorsku zbirku Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru predstavila je Marijana Dlačić, dok je Nives Giuricin na samom kraju sesije predstavila uspješnu priču ekomuzeja „Kuća o batani – Casa della batana“ iz Rovinja, osnovanog 2004. godine kao prvog ekomuzeja u Hrvatskoj. Danas ekomuzej objedinjuje kontinuitet materijalne i nematerijalne maritimne baštine te njeguje zajedništvo lokalnog stanovništva.

Jedan od ciljeva Konferencije bio je različitim pristupima očuvati i prenositi svijest o važnosti pomorske baštine. Izlaganja u ovoj sesiji pokazala su da se pomorska baština

ne može sagledavati kao jedinstven sustav, već kao dinamičan skup različitih praksi, interpretacija i identiteta. Takva raznolikost pridonosi razumijevanju baštine kao živoga procesa, a ne tek kao predmeta zaštite.

Četvrta sesija donijela je nove priče, s naglaskom na svakodnevne izazove u radu muzeja i interpretacijskih centara. O promjenama između starog i novog postava Ribarskog muzeja u Vrboskoj, pedeset i tri godine nakon njegova osnutka, bilo je riječi u izlaganju Muzeja općine Jelsa, nakon kojega je uslijedilo izlaganje o djelovanju Interpretacijskog centra maritimne povijesti Milna. Izlaganjem Dine Buljata iz Interpretacijskog centra maritimne baštine „DUBoak" iz Malinske otvoreno je važno pitanje o ulozi drvenih brodova u suvremenom društvu te o upravljanju i načinu rada lučica u kojima se oni nalaze. Izlaganje Damira Krstinića iz udruge *Lantina* iz Vrboske o pomorskoj baštini i ulozi drvenog broda u suvremenom društvu osobito se dotaklo ove važne teme i ujedno zaključilo prvi dan Konferencije. Navedena iskustva pokazuju da muzeološka praksa na terenu često ovisi o lokalnim uvjetima i entuzijazmu pojedinaca, što otvara pitanje njezine održivosti te dostupnosti profesionalne podrške u manjim sredinama.

Jedna od ključnih tema bila je obnova i uporaba tradicijskih plovila u suvremeno doba. Značaj ovog tematskog bloka ogledao se upravo u raznolikosti pristupa temi – kroz četiri različite perspektive sudionika koji tradicijski brod promatraju ne samo kao objekt baštine, već i kao živu sastavnicu suvremenog života. Iz perspektive mlade obrtnice Edit Zadković iz Opatije predstavljeno je iskustvo plovidbe s gostima u vlastitoj gajeti, kojom na izvoran način otkriva ljepote Kvarnera. Pino Vojković iz Komiže, vlasnik obiteljske tvrtke *Alternatura*, podijelio je iskustvo dugogodišnje prakse vođenja tura po viškome akvatoriju kroz spoj tradicije, interpretacije i održivog turizma. Osobni put prema brodu i brodogradnji predstavio je i Paolo Tičina, koji je opisao projekt obnove svoje gajete kao povratak vlastitim korijenima i način povezivanja sa zajednicom, regatama i morem kroz članstvo u udruzi *Kanata* iz Zadra, dok projekt Muzeja betinske drvene brodogradnje, *Zaplovi u gajeti*, predstavlja iskustvo otočnog muzeja u obnovi i revitalizaciji betinske gajete *Marija*, stare čak 103 godine. Tradicijski brodovi tako postaju mjesta susreta muzeološkog i etnološkog pristupa: istodobno su predmet istraživanja, interpretacije i svakodnevne upotrebe. U njima se preklapa materijalna i nematerijalna dimenzija baštine, odnosno znanje, praksa i identitet zajednice.

U ovoj sesiji naslovljenoj *Izvornost, edukacija i inovacija u pomorskoj baštini* istaknuta je važnost očuvanja i prijenosa znanja o pomorskoj baštini kroz izvorne, edukativne i inovativne pristupe. Branka Teklić (Hrvatski pomorski muzej Split) naglasila je ulogu muzeja i muzejske edukacije u čuvanju pomorske tradicije i stvaranju svijesti o njezinoj vrijednosti. Jakov Karmelić (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre) govorio je o radionicama maritimne baštine i njihovoj sistematizaciji kao ključnom alatu za prijenos vještina i znanja na mlađe generacije. Marinka Fržop (udruga *Betinska gajeta 1740*) istaknula je utjecaj tradicijskih regata za očuvanje i razvoj male drvene brodogradnje. Robert Mohović (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre) upozorio je na nužnost očuvanja izvornosti pri obnovi i opremanju tradicijskih brodica, kako bi se sačuvala njihova

kulturna i povijesna vrijednost. Zaključno, sesija je potvrdila da su izvornost, edukacija i inovacija temeljni stupovi održivog očuvanja pomorske baštine. Istaknuta je štetnost kompromisa koji nastaju primjenom modernih materijala i tehnika. Sudionici su se složili da je nužno razviti jasne smjernice za obnovu, ali i pronaći modele financiranja koji bi vlasnicima i udrugama omogućili da očuvaju brodove u izvornom obliku.

Izlagači u sesiji *Ostale dobre prakse očuvanja i revitalizacije pomorske baštine* predstavili su inspirativne primjere projekata i inicijativa koji pridonose očuvanju i promociji bogate hrvatske pomorske baštine. Plamenko Bavčević (udruga *Cronaves*) istaknuo je važnost međunarodne vidljivosti kroz promociju hrvatske maritimne baštine izvan granica zemlje. Šime Stojak (Udruga pomoraca *Sveti Nikola*, Vrsi) prikazao je rad udruge usmjerene na očuvanje lokalnog pomorskog identiteta. Joško Božanić (udruga *Ars halieutica*) govorio je o svom istraživanju jezičnog i kulturnog nasljeđa ribarske Komiže 20. stoljeća kroz izlaganje u kojemu je prezentirao ulogu kapetana (*svićora*) - najvažnije pozicije u hijerarhiji ribarske družine, a i u širem društvenom kontekstu s obzirom na ekonomski značaj ribarstva za ovu društvenu zajednicu. Marija Krnčević Rak (Muzej grada Šibenika) i Mirna Vulin (Republic d.o.o.) predstavile su projekt zaštite maritimnog hodočašća Gospi od Kapelice kao primjer očuvanja nematerijalne baštine. Sesija je potvrdila da su suradnja, lokalna uključenost i inovativni pristupi ključni za održivo očuvanje i suvremenu prezentaciju hrvatske maritimne baštine.

Rasprava na završetku Konferencije bila je osobito živa i otvorena. Sudionici su naglasili da se očuvanje pomorske baštine u Hrvatskoj i dalje suočava s brojnim izazovima - od nedostatka sustavnog financiranja i podrške državnih institucija, do fragmentiranosti odgovornosti među različitim dionicima. Dio sudionika izrazio je nezadovoljstvo činjenicom da pomorska baština, unatoč brojnim deklarativnim zalaganjima, još uvijek nije prepoznata kao strateško područje kulturne politike. Drugi su, međutim, istaknuli vidljive pomake ostvarene tijekom posljednjih dvadesetak godina, osobito u području dokumentiranja, istraživanja i revitalizacije tradicijskih brodova, kao i u jačanju lokalnih inicijativa koje se sve češće prepoznaju i podržavaju na nacionalnoj razini.

Kao zajednički zaključak izdvojena je potreba za dugoročnim planiranjem i koordiniranim pristupom koji bi povezao muzeje, udruge, obrazovne institucije i državna tijela. Posebno je istaknuta važnost ulaganja u obrazovanje novih naraštaja brodograditelja. Gotovo svi aktivni majstori danas pripadaju starijoj generaciji, a mladih kadrova gotovo da i nema. To bi u sljedećem desetljeću moglo dovesti do ozbiljnog manjka stručnjaka i ugrožavanja opstanka tradicijske brodogradnje. Pokretanje škole za brodograditelje prepoznato je kao nužan iskorak, ne samo radi očuvanja vještina, nego i radi stvaranja održivih temelja za prijenos znanja, zapošljavanje mladih i očuvanje kulturnog identiteta obalnih mjesta. Kao konkretan korak najavljeno je slanje svojevrsnog pisma namjere nadležnim institucijama kako bi se pravodobno pokrenule inicijative za rješavanje ovog problema. Slijedom navedenog, na 2. konferenciji o

očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske u Betini je usvojena „Deklaracija o potrebi uspostave obrazovnog programa za brodograditelje u drvu“.

Rasprava je potvrdila da očuvanje pomorske baštine nadilazi konzervatorske okvire i da sve više postaje društveno pitanje, povezano s identitetom, obrazovanjem i održivim razvojem obalnih zajednica. Suvremeni pristupi zahtijevaju interdisciplinarnost, uključivanje zajednice i nove oblike interpretacije koji povezuju materijalne i nematerijalne dimenzije baštine. Muzeji i interpretacijski centri u tom procesu preuzimaju ulogu posrednika i inicijatora promjena te postaju prostori dijaloga, identiteta i društvene kohezije.

U sklopu Konferencije i manifestacije *Dani Latinskog idra* u nedjelju, 28. rujna 2025. godine, u Murteru je predstavljeno posebno izdanje Pomorskog zbornika s radovima s 1. konferencije o očuvanju i interpretaciji pomorske baštine Hrvatske, koja se održala u Rijeci 2024. godine povodom obilježavanja 15 godina sustavnog očuvanja i revitalizacije pomorske baštine na Kvarneru i u Istri i 10 godina rada i djelovanja Koordinacije udruga za očuvanje i revitalizaciju pomorske, ribarske i brodograđevne baštine Kvarnera i Istre - Tradicijska jedra Kvarnera i Istre. Zbornik su predstavili gosti urednici: prof. dr. sc. Robert Mohović i doc. dr. sc. Jakov Karmelić (Tradicijska jedra Kvarnera i Istre) te doc. dr. sc. Tea Perinčić (PPMHP). Posebno izdanje Pomorskog zbornika s radovima s 1. konferencije predstavljeno je i u Rijeci u Gradskoj knjižnici 4. prosinca 2025. godine, gdje je osim gostiju urednika u predstavljanju sudjelovao i glavni urednik, izv. prof. dr. sc. Siniša Vilke.

Svi pristigli tekstovi su urednički uređeni i recenzirani kao priopćenja s konferencije te su u Zbornik uvršteni i raspoređeni prema sljedećim tematskim (sadržajnim) cjelinama: Potreba uspostave obrazovnog programa za brodograditelje u drvu, Od teorije prema praksi u očuvanju i interpretaciji pomorske baštine, Novi postavi i prva predstavljanja, Različiti pristupi baštini i iskustva u radu, Tradicijski brodovi – valorizacija i izvornost, edukacija i inovacija u pomorskoj baštini. Kako dio izlagača nije dostavilo svoje priloge za ovu ediciju *Pomorskog zbornika*, podnaslovi tematskih područja se u manjoj mjeri razlikuju od naziva tematskih blokova s Konferencije.

Na kraju Zbornika donosi se i popis kulturnih dobara pomorske baštine upisanih u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske te karta hrvatske obale Jadrana s ustanovama, centrima prezentacije i zbirkama pomorske baštine.

Na Konferenciji je dogovoreno da će domaćin sljedeće, treće konferencije posvećene očuvanju i revitalizaciji pomorske baštine, biti Ustanova i Udruga *Kuća o batani - Casa della batana* iz Rovinja/Rovigno početkom listopada 2026. godine.

Veselimo se sljedećem susretu prijatelja mora i pomorske baštine!

Gosti urednici - Tea Perinčić, Jakov Karmelić, Robert Mohović

Autorica: Kate Šikić Čubrić
Izvor: fototeka Muzeja betinske drvene brodogradnje